

Вони дозволяють репрезентувати окремі сюжети багатовекторної наукової роботи архієрея: його історичну діяльність, співпрацю з ОТІС, вивчення та збереження християнських пам'яток на теренах Херсонсько-Таврійської єпархії.

- ¹ Держархів Одеської області (ДАОО). - Ф. 37 (Херсонська духовна консисторія). - Оп. 1. - Спр. 1797. Про смерть Преосвященного Інокентія, архієпископа Херсонського 26 травня 1857 р. - Арк. 23, 30.
- ² Там само. - Арк. 38, 53.
- ³ Відділ рукописів Російської Національної бібліотеки. - Ф. 313. Інокентій, архієпископ Херсонський.
- ⁴ ДАОО. - Ф. 37. - Оп. 1. - Спр. 1797. - Арк. 63-65.
- ⁵ Макарий (Булгаков), митр. Биографическая записка о преосвященном Иннокентии, архиепископе Херсонском и Таврическом // Ученые записки второго отделения императорской Академии наук. - СПб., 1859. - Кн. 5. - С. XXXVIII - LIV.
- ⁶ Лебединцев А. Воспоминания о Преосвященном Иннокентии, архиепископе Херсонском и Таврическом // Прибавление к Херсонским Епархиальным ведомостям. - 1862. - № 1. - С. 30-63.
- ⁷ ДАОО. - Ф. 37. - Оп. 1. - Спр. 1646. Про укладання церковно-історичного і статистичного опису єпархії. - Арк. 1-3.
- ⁸ ДАОО. - Ф. 37. - Оп. 1. - Спр. 1749. Про впорядкування архіву Консисторії. 1854-1855 рр. - Арк. 1-6.
- ⁹ Діанова Н.М. Внесок вищого православного духовенства Південної України у розвиток історичної науки і освіти: кінець XVIII - початок XX ст. - Одеса: Фенікс, 2012. - С. 90, 92.
- ¹⁰ Барсов Н.И. Материалы для биографии Иннокентия Борисова, архиепископа Херсонского и Таврического : в 2 вып. / Н.И.Барсов. - Вып. 1. - СПб.: Елеонский, 1884. - С. 49-51.
- ¹¹ Максимович М.А. Письма о Киеве и воспоминание о Тавриде. - СПб.: тип. А. Трашкеля, 1871. - С. 65-67.
- ¹² ДАОО. - Ф. 167. Інокентій, архієпископ Херсонський і Таврійський (особовий фонд). - Оп. 1. - Спр. 3. Листування про вчену діяльність архієпископа Інокентія. 1836-1855 рр. - Арк. 3-6.
- ¹³ Там само. - Арк. 1, 2, 14, 20, 28, 33, 38.
- ¹⁴ Там само. - Арк. 7.
- ¹⁵ Там само. - Арк. - Арк. 33-37.
- ¹⁶ ДАОО. - Ф. 93. Одеське товариство історії і старожитностей. - Оп. 1. - Спр. 44. Зібрання та опис Херсонських старожитностей. 28 лютого 1844 р. - 12 грудня 1861 р. - Арк. 33-35.
- ¹⁷ Там само. - Арк. 52.
- ¹⁸ Там само. - Арк. 42-45.
- ¹⁹ Там само. - Арк. 5-51.

Оксана Іваненко (Київ, Україна)

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ УНІВЕРСИТЕТУ СВ.ВОЛОДИМИРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ ст. ЗА ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ МІСТА КИЄВА

На тлі започаткованого наприкінці 1980-х - на поч.1990-х рр. стрімкого піднесення суспільного інтересу до історії міжнародних зв'язків України невпинно зростає значення досліджень співпраці вітчизняних університетів, як осередків культури й новітніх суспільно-політичних ідей, із провідними зарубіжними науково-освітніми центрами. Водночас процес відтворення цілісної картини історії міжнародних зв'язків навчальних закладів України ще далекий від завершення. Введення до наукового обігу нового фактологічного матеріалу з даної проблематики сприятиме розвитку концептуальних засад вітчизняної історіографії, зорієнтованих на об'єктивне висвітлення значення міжнародної співпраці науково-освітніх закладів України в історії Російської імперії, зокрема її інтеграції до європейського цивілізаційного простору, замість змалювання похмурого образу неповноцінної, унаслідок тиску російської колоніальної політики, української культури.

Загалом здобутки сучасної історіографії мають важливе значення для осмислення історичної ролі України в загальноєвропейському науково-освітньому процесі. Здійснити їх подальший розвиток з метою з'ясування масштабів і специфіки, відтворення узагальнюючої картини співпраці вчених вітчизняних університетів із провідними науковими установами світу в галузі гуманітарних і природничих наук дає можливість інформація, почерпнута з архівних матеріалів. Значний масив документів з історії міжнародних культурно-освітніх та наукових зв'язків зберігається у фонді «Київський університет» (Ф. 16) Державного архіву міста Києва, де зосереджені матеріали щодо відкриття університету (1834), організації навчально-виховного процесу, обрання посадових осіб, фінансово-звітна і діловодна документація, статистичні дані, послужні списки викладачів, навчальні програми, відомості про нагляд за «політично неблагонадійними», офіційне листування з керівництвом карально-адміністративних органів Російської імперії.

Документи фонду містять цінну інформацію щодо міжнародних зв'язків учених університету Св. Володимира, передусім їхньої участі в різноманітних наукових форумах. Загалом на тлі загальної картини пожвавлення міжнародної співпраці вітчизняних науково-освітніх закладів упродовж 60-х рр. XIX ст. з боку адміністративних органів не завжди приділялася належна увага визначним подіям європейського наукового життя. 1866 року повідомлення про «вкрай виснажені кошти» отримав від міністерства народної освіти ординарний професор кафедри теоретичної хірургії Київського університету Х.Я. фон Гюббенет у відповідь на прохання профінансувати поїздку на Міжнародний офтальмологічний конгрес у Відні (1866), куди делегували по декілька своїх учасників навіть такі малі, порівняно з Росією, держави, як Баварія, Саксонія та ін.¹ Зрештою, за клопотанням Ради Університету, для участі в конгресі професор був звільнений у відпустку за кордон на літній вакаційний час². 1869 року фон Гюббенет репрезентував свій науковий доробок на міжнародній конференції представників товариств опікування пораненими й хворими воїнами в Берліні³. Під час франко-пруської війни 1870-1871 рр. він узяв участь у діяльності створеного в Базелі міжнародного агентства для допомоги пораненим і хворим армії, що воювали⁴.

У серпні 1867 року юридичний факультет, посилаючись на брак часу для підготовки, відхилив запрошення королівської комісії Міжнародного статистичного конгресу взяти участь у його шостій сесії, що розпочала свою роботу 29 вересня у Флоренції⁵.

Міжнародна співпраця ординарного професора кафедри астрономії і геодезії М.Ф.Хандрикова, передусім закордонна поїздка 1871 року, сприяла оновленню університетської астрономічної обсерваторії відповідно до новітніх тенденцій розвитку світової науки і техніки⁶. У 1873 р. вчений отримав відрядження на Віденську всесвітню виставку, де його зацікавили астрономічний і геодезичний відділи⁷. Улітку 1875 року він відвідав Гамбург та замовив у механіків Репсольдів меридіанний круг для обсерваторії університету⁸.

Ординарний професор кафедри анатомії В.О.Бец 1872 року взяв участь у з'їзді природознавців і лікарів у Лейпцигу, де його дослідження здобули високу оцінку, передусім - визначного німецького фізіолога Е.-Г.Дюбуа-Реймона. Позитивні відгуки про наукові винаходи київського вченого були вміщені в австрійській періодиці за 1873 рік⁹.

Науковці Університету Св. Володимира брали активну участь в організації найважливіших заходів європейського культурного життя. Професори П.П.Алексєєв і В.О.Бец входили до складу створеного в Києві допоміжного Комітету з участі Росії у Віденській всесвітній виставці 1873 року, повноваження якого поширювалися на Волинську, Катеринославську, Київську, Курську, Орловську, Подільську, Полтавську, Харківську, Чернігівську, Ставропольську губернії і землі Війська Донського¹⁰. Результатом відвідання екстраординарним професором кафедри технічної хімії М.А.Бунге Віденської (1873) і Паризької (1878) всесвітніх виставок стали публікації оглядів новітніх досягнень світової цукрової промисловості. Окрім того, на Віденську всесвітню виставку від Київського університету були відряджені: заслужений ординарний професор кафедри мінералогії та геології К.М.Феофілактів, ординарний професор по кафедрі чистої математики П.Е.Ромер, ординарний професор фізики М.П.Авенаріус, ординарний професор по кафедрі хімії Ф.М.Гарніч-Гарницький, ординарний професор кафедри чистої математики М.Є.Ващенко-Захарченко, ординарний професор прикладної математики І.І.Рахманінов¹¹.

1876 року ординарний професор кафедри державного лікарезнавства Ф.Ф.Ергардт здійснив подорож до Західної Європи, упродовж якої відвідав міжнародну виставку взуття у Берні, вдосконалив свої знання із судової медицини¹². Наступного року закордонне відрядження отримав доцент по кафедрі хімії О.І.Базаров - задля участі у святкуванні 400-літнього ювілею Тюбінгенського університету¹³.

Завдяки вітчизняним університетам серед наукової громадськості поширювалися відомості про різноманітні міжнародні наукові форуми, оголошення конкурсів на отримання премій, святкування ювілейних дат провідних європейських науково-освітніх установ. Так, у лютому 1884 року австро-угорський посол у Росії поінформував керівництво Університету Св. Володимира про запланований на 16-23 квітня Міжнародний орнітологічний конгрес, організований Віденським орнітологічним товариством, що діяло під патронатом спадкового принца ерцгерцога Рудольфа. У 1886 році ректор отримав від міністерства освіти повідомлення, поширюване бельгійським посланником у Росії, щодо організованого королем Бельгії третього міжнародного конкурсу (1889) на здобуття призу в 25 тис. франків за кращу працю про електрику, її сучасний прогрес і перспективи розвитку¹⁴. 1890 року повірений у справах Австро-Угорщини повідомив про проведення в травні наступного року в Будапешті Міжнародного орнітологічного конгресу¹⁵. У 1891 році Київський університет був поінформований щодо організації у серпні Міжнародного географічного конгресу в Берні¹⁶, цього ж року за ініціативою фізико-математичного факультету київські вчені надіслали привітання із 70-літнім ювілеєм знаменитому німецькому вченому-природознавцю Г.Л.Ф. фон Гельмгольцу¹⁷. У 1893 році керівництво університету отримало інформацію про заплановані на квітень наступного року Міжнародний медичний конгрес і гігієнічну виставку в Римі¹⁸. 1894 року австро-угорське консульство в Києві надало відомості щодо проведення в Будапешті VIII Міжнародного конгресу гігієни й демографії¹⁹.

Водночас в університеті Св. Володимира набула розвитку традиція вшанування пам'ятних дат історії зарубіжних країн. 1888 року до Белграда була направлена перекладена Т.Д.Флоринським французькою мовою вітальна телеграма з нагоди 100-річчя В.С.Караджича²⁰, а 1898 року до Сербської Королівської Академії надіслана телеграма у зв'язку з відзначенням у Сербії перенесення з Відня до Белграда праху В.С.Караджича²¹. 1880 року Рада Київського університету отримала повідомлення від ректора Будапештського університету щодо святкування столітньої річниці відновлення цього закладу за правління королеви Марії Терезії²².

Вирушивши влітку 1889 року за кордон, екстраординарний професор кафедри порівняльного мовознавства та санскриту Ф.І.Кнауер звернувся до ректора з проханням продовжити термін його відрядження задля участі у з'їзді орієнталістів у Стокгольмі та налагодження зв'язків із його учасниками, передусім, індійськими вченими. У своєму клопотанні, підтриманому міністром народної освіти, він зазначав: «Цими днями отримав я від індійського вченого Dhruva листа, в якому він повідомляє, що привезе для мене до Стокгольма декілька нещодавно здобутих ним рукописів, очікуючи, що і я буду на з'їзді, для особистої їх передачі»²³.

1891 року на літній вакаційний час за кордон були відряджені: ординарний професор по кафедрі теоретичної фізики М.М.Шиллер - на з'їзд електрофізиків у Франкфурті-на-Майні; ординарний професор кафедри мінералогії і геології П.М.Венюков - з метою здійснення геологічного дослідження й відвідання зарубіжних музеїв та участі спільно з екстраординарним професором по кафедрі мінералогії і геології П.Я.Армашевським у V Міжнародному геологічному конгресі у Вашингтоні²⁴.

У квітні 1892 року міністерство народної освіти надало ординарному професору кафедри порівняльного мовознавства та санскриту Ф.І.Кнауеру дозвіл на закордонне відрядження задля дослідження санскритських рукописів у бібліотеках Берліна, Парижа, Лондона та участі в IX Міжнародному конгресі орієнталістів у Лондоні²⁵. Того ж року ординарний професор кафедри акушерства Г.Є.Рейн і ординатор акушерської клініки Г.Писемський були командировані на I Міжнародний гінекологічний конгрес у Брюсселі (14-19 вересня), а ординарний професор кафедри механіки Г.К.Суслов - на математичну виставку в Нюрнберзі (10-18 вересня)²⁶.

За сприяння Київського університету активно популяризувалися новини наукового життя зарубіжного слов'янства, зокрема надана посольством Австро-Угорщини в Росії інформація щодо проведення влітку 1896 року в Празі міжнародної виставки з аптекарського мистецтва ²⁷.

Наукова кореспонденція була невід'ємною складовою міжнародних зв'язків Київського університету, до якого у 1901 році надійшло повідомлення про святкування 450-літнього ювілею університету Глазго (Велика Британія). Представити на ньому київську наукову колегію було доручено заслуженому ординарному професору кафедри всесвітньої історії І.В.Лучицькому ²⁸. Наступного року, у відповідь на запрошення Північно-Західного університету - одного з найстаріших вишів Іллінойсу (США), розташованого в північному передмісті Чикаго Еванстоні - узяти участь у церемонії введення на посаду його нового президента Едмунда Джейнса Джеймса, Рада Університету Св. Володимира ухвалила рішення про неможливість відрядження своїх делегатів у зв'язку з «настанням навчальних занять» ²⁹. До Сіднейського університету з нагоди його 50-літнього ювілею було надіслано вітальний адрес латинською мовою (1902). Делегатом від Київського університету на святкуванні 500-літнього ювілею Краківського університету (1902) ³⁰ історико-філологічний факультет обрав ординарного професора всесвітньої історії літератури М.П.Дашкевича. Утім, він не зміг прибути на церемонію, і письмове привітання відправили до Кракова поштою ³¹. 1909 року надійшло повідомлення щодо проведення з 23 по 31 липня в м. Бове V конгресу Французького товариства дослідження доісторичних часів ³², а з 3 по 7 серпня в Женеві - Міжнародного конгресу психології ³³; у 1910 році - щодо XVII Міжнародного конгресу американістів (16-21 травня, м. Буенос-Айрес) ³⁴; Міжнародного конгресу нумізматики, сфрагістики й медальєрного мистецтва (червень, м. Брюссель) ³⁵; Конгресу з питань сімейного виховання (21-25 серпня, м. Брюссель) тощо.

На початку ХХ ст. в Університеті Св. Володимира акумулювалася інформація щодо найважливіших подій громадсько-культурного життя Європи й Північної Америки і передусім - міжнародних наукових зв'язків у галузі природничих наук. За посередництва німецького посольства в Санкт-Петербурзі та міністерства народної освіти Російської імперії у 1901 році до університету надійшли відомості щодо проведення з 31 липня по 30 серпня V Міжнародного зоологічного конгресу в м. Берліні ³⁶. 1902 року французький посол у Санкт-Петербурзі надав інформацію про шосту сесію Міжнародного конгресу гідрології, кліматології і геології у Греноблі ³⁷. 1905 року було отримано повідомлення про організацію під патронатом уряду Бельгії I Міжнародного конгресу з радіології та іонізації (12-14 вересня, м. Люттіх) ³⁸; 1909 - щодо проведення з 4 по 10 квітня в Алжирі VII Міжнародного конгресу з гідрології, кліматології, геології і фізичної терапії ³⁹. Від російського відділу організаційного комітету VII Міжнародного конгресу з прикладної хімії (27 травня - 2 червня 1909 р., м. Лондон) Київському університету було адресоване запрошення, у відповідь на яке фізико-математичний факультет ухвалив рішення надіслати офіційне вітання його учасникам ⁴⁰.

Університет також отримав інформацію про III Міжнародний конгрес ботаніки в Брюсселі (1910) ⁴¹; Міжнародний конгрес з радіології та електрики під патронатом короля Бельгії Альбера I (13-15 вересня 1910 р., м. Брюссель) ⁴²; святкування 250-літнього ювілею Королівського товариства природознавства (1912 р., м. Лондон) ⁴³; VIII Міжнародний конгрес з прикладної хімії (4-13 вересня 1912, м. Вашингтон) ⁴⁴.

1902 року ординарний професор кафедри порівняльного мовознавства Ф.І.Кнауер був відряджений на Міжнародний з'їзд орієнталістів у м. Гамбурзі (4-10 вересня) ⁴⁵; лектор німецької мови М.Брунєк - на філологічний з'їзд у Бреславлі ⁴⁶. У вересні того ж року ординарний професор кафедри чистої математики Д.О.Граве був командирований до Християнського університету задля вручення його Сенату вітального адресу з нагоди вшанування 100-ліття від дня народження математика Н.-Г.Абеля ⁴⁷.

Відрядження на XIV Міжнародний медичний з'їзд у Мадриді (1903) отримали ординарні професори кафедри фізіології С.І.Чир'єв, хірургічної патології і терапії О.Д.Павловський, гігієни В.Д.Орлов, терапевтичної госпітальної клініки К.Е.Вагнер та кафедри дитячих хвороб І.В.Троїцький ⁴⁸.

На XV сесію Міжнародного конгресу орієнталістів в Алжирі (1905) від Київського університету відрядили Ф.І.Кнауера - ординарного професора кафедри порівняльного мовознавства. Робочими мовами конгресу були французька, англійська, німецька, іспанська, італійська, латина, арабська. Його організатори подбали про велику екскурсійну програму, що поєднувала туристичні прогулянки Африкою й наукові подорожі⁴⁹. У літній канікулярний час 1905 року заслуженому ординарному професору всесвітньої історії літератури М.П.Дашкевичу було надане закордонне відрядження для дослідження історії середньовічної літератури Заходу в бібліотеках Австро-Угорщини, Німеччини й Італії⁵⁰. Того ж року ординарні професори кафедри класичної філології Ю.А.Кулаковський і кафедри теорії та історії мистецтв Г.Г.Павлуцький були відряджені на Міжнародний археологічний конгрес в Афінах, присвячений питанням збереження античних пам'яток, видання археологічної літератури, викладання археології⁵¹. У 1907 році ординарний професор кафедри гігієни В.Д.Орлов був командирований на XIV З'їзд лікарів з гігієни і демографії (Берлін)⁵².

З нагоди святкування 350-літнього ювілею Женевського університету (1909) ординарний професор кафедри всесвітньої історії П.М.Ардашев підготував вітальний адрес від Київського університету: «...En se rappelant tant de noms distingués qui font la gloire de l'Université de Genève et la fierté du monde civilisé, l'Université Impériale de Saint-Wladimir exprime à sa soeur aînée de Genève sa sincère admiration et lui adresse ses vœux fraternels et émus: vivat, crescat, floreat!»⁵³ («Пам'ятаючи так багато видатних імен, які є славою Женевського університету і гордістю цивілізованого світу, Імператорський Університет Святого Володимира висловлює своїй женеvській старшій сестрі щире захоплення й надсилає їй своє дружнє й палке побажання: життя, зростання, процвітання!»).

Задля участі у відзначенні 500-літнього ювілею Лейпцизького університету та вручення вітального адресу (1909) ординарний професор класичної філології І.А.Леціус отримав відрядження до Німеччини⁵⁴. Фізико-математичний факультет Київського університету прийняв рішення про направлення своїх делегатів на святкування в Кембріджському університеті 100-ліття з дня народження Ч. Дарвіна (22-24 червня). Водночас член університетської Ради, професор богослов'я, протоієрей П.Я.Светлов уважав участь університету у відзначенні ювілею Дарвіна небажаною з мотивів «наукових, релігійних і суспільних»⁵⁵.

На XVI Міжнародний конгрес лікарів у Будапешті (1909), організований під патронатом імператора Австро-Угорщини Франца-Йосифа I, від Університету Св. Володимира були командировані заслужені ординарні професори кафедри фізіології С.І.Чир'єв і терапевтичної госпітальної клініки К.Г.Трітшель, ординарні професори кафедри хірургічної патології О.Д.Павловський, патологічної анатомії В.К.Високович, терапевтичної госпітальної клініки К.Е.Вагнер, ординатор факультетської терапевтичної клініки М.Д.Стражеско та ін.⁵⁶

До Київського університету регулярно надходили повідомлення щодо міжнародних наукових форумів у галузі медицини, зокрема, XI Міжнародного конгресу з офтальмології (2-7 квітня 1909, м. Неаполь); Міжнародного конгресу з гігієни харчових продуктів (1910, м. Брюссель)⁵⁷; V Міжнародного конгресу з медичної електрології і радіології під патронатом короля Іспанії Альфонса XIII (13-18 вересня 1910, м. Барселона)⁵⁸; IV Міжнародного конгресу з питань лікування душевно хворих (3-7 жовтня 1910, м. Берлін)⁵⁹; Міжнародної виставки з гігієни під патронатом короля Саксонії Фрідріха Августа III (1911, м. Дрезден)⁶⁰; Міжнародного протитуберкульозного конгресу, організованого за сприяння короля Італії Віктора Еммануїла III (1911, м. Рим)⁶¹; Конгресу з питань психології і фізіології спорту (7-11 травня 1913, м. Лозанна)⁶²; III Міжнародного конгресу з неврології і психіатрії (20-26 серпня 1913, м. Гент)⁶³; IV Міжнародного конгресу з питань шкільної гігієни під патронатом президента В. Вільсона (25-30 серпня 1913, м. Буффало, США)⁶⁴; IV Міжнародного конгресу з питань гігієни житла у складі відділень гігієни еміграції, колоніальної гігієни, гігієни портів і пароплавів (31 серпня - 7 вересня 1913, м. Антверпен)⁶⁵.

У 1910 році делегатами на I Міжнародному конгресі адміністративних наук у Брюсселі, організованому при дворі короля Бельгії Альбера I (28-31 липня), від Університету Св. Володимира були заслужений ординарний професор по кафедрі міжнародного права О.О.Ейхельман і ректор М.М.Цитович⁶⁶.

Отже, основним джерелом інформації з історії міжнародної співпраці Університету Св. Володимира є матеріали фонду «Київський університет» (ф.16) Державного архіву міста Києва, де відклався великий обсяг діловодної документації: протоколів засідань деканатів та університетської Ради, річних звітів про діяльність університету, офіційного листування з попечителем Київського навчального округу й міністерством народної освіти, справ щодо закордонних відряджень учених. Ці документи характеризуються високим рівнем інформативності, проливають світло на широкий спектр зв'язків Університету Св. Володимира з провідними світовими науково-освітніми центрами, головним чином європейськими, оскільки містять відомості про обмін літературою, обладнанням і музейними експонатами, наукову кореспонденцію, спільне вшанування пам'ятних історичних дат, зарубіжні стажування й участь у міжнародних конгресах та з'їздах вітчизняних учених, а також щодо присудження їм високих нагород від зарубіжних держав, обрання членами престижних наукових установ. Завдяки аналізу й інтерпретації змісту, співставленню й синтезу наявних джерел відкривається можливість комплексного вивчення та введення до наукового обігу важливого фактологічного матеріалу, що являє собою наріжний камінь у процесі осмислення історії міжнародних зв'язків університетів України та їх значення в європейській історії.

Аналіз документів Державного архіву міста Києва з історії Університету Св. Володимира дозволяє дійти висновку, що впродовж початку ХХ ст. розширилася участь вітчизняних науковців у різноманітних міжнародних наукових форумах, які створювали сприятливі умови для безпосереднього спілкування, обміну ідеями, дискусій між делегатами з різних куточків світу. Зростання кількості запрошень до участі у престижних наукових конгресах і з'їздах, святкуваннях ювілейних дат стало свідченням високої оцінки здобутків вітчизняних учених у контексті наукового поступу Європи. Завдяки міжнародним форумам вони отримували можливість презентувати за кордоном власні наукові здобутки, ознайомлюватися з найновітнішими тенденціями розвитку світової науки та сучасними розробками в галузі методики викладання, налагоджувати зв'язки із найвидатнішими представниками світової культури, брати участь в урочистих заходах з нагоди пам'ятних дат європейської історії, публікувати свої праці, безпосередньо вивчати історико-культурні пам'ятки. Маючи високий рівень авторитету в наукових колах Заходу, київські вчені були не лише активними учасниками наукових форумів, а й здійснювали роботу з їх організації. Відтак, їхні наукові досягнення стали важливою частиною загальноєвропейського цивілізаційного розвитку і відігравали особливу роль у справі активізації міжнародної співпраці та культурного обміну. Піднесенню авторитету Російської імперії у європейському науковому співтоваристві сприяла активна участь учених університетів України в організації і проведенні Всесвітніх виставок, де їхні наукові винаходи викликали значний інтерес наукової громадськості. Значення міжнародних форумів не обмежувалося суто науковою сферою, оскільки вони являли собою грандіозні культурні акції, до яких прилучалася широка громадськість - політичні й громадсько-культурні діячі, а також короновані особи. Їх невід'ємною складовою були урочисті прийоми та широкі екскурсійні програми, що сприяли популяризації культурно-історичної спадщини й ціннісних орієнтирів європейців, активізації їх духовної взаємодії та взаємозближення, незважаючи на соціальні бар'єри, національні й державні кордони.

¹ Державний архів міста Києва (ДАК). - Ф. 16. - Оп. 465. - Спр. 81. - Арк. 1-15.

² Краткий отчёт по Университету Св. Владимира за 1865-66 уч. г. // Университетские известия. - 1866. - № 9. - С. 14.

³ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 308. - Спр. 59. - Арк. 10.

⁴ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 308. - Спр. 222. - Арк. 250; Оп. 465. - Спр. 4997. - Арк. 16-зв.

⁵ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 306. - Спр. 195. - Арк. 42.

⁶ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 469. - Спр. 139. - Арк. 73-зв.-74.

⁷ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 311. - Спр. 183. - Арк. 74.

⁸ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 313. - Спр. 185. - Арк.11-зв.

⁹ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 311. - Спр. 183. - Арк.22-зв.

¹⁰ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 311. - Спр. 129. - Арк. 32-36.

¹¹ ДАК. - Ф. 16. - Оп. 311. - Спр. 183. - Арк. 68, 72, 73, 75, 76.

¹² ДАК. - Ф. 16. - Оп. 465. - Спр. 5015. - Арк. 1-2-зв.

- 13 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 316. - Спр. 1. - Арк. 2-116.
- 14 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 327. - Спр. 24. - Арк. 1-2.
- 15 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 329. - Спр. 157. - Арк. 1.
- 16 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 330. - Спр. 124. - Арк. 1.
- 17 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 330. - Спр. 112. - Арк. 1-2.
- 18 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 332. - Спр. 166. - Арк. 1-1-зв.
- 19 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 333. - Спр. 61. - Арк. 1.
- 20 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 327. - Спр. 144. - Арк. 2-3.
- 21 Краткий отчёт о состоянии и деятельности Университета Св. Владимира в 1898 г., составленный деканом историко-филологического факультета Т.Д.Флоринским // Университетские известия. - 1898. - № 3. - С. 57.
- 22 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 319. - Спр. 104. - Арк. 1-2; Извлечение из протоколов заседаний Совета Университета Св. Владимира. 8 мая 1880 г. // Университетские известия. - 1880. - № 7. - С. 137.
- 23 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 327. - Спр. 221. - Арк. 168.
- 24 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 330. - Спр. 25. - Арк. 3-59.
- 25 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 331. - Спр. 10. - Арк. 2-32.
- 26 Там само. - Арк. 75, 85, 116, 125-126.
- 27 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 335. - Спр. 124. - Арк. 1-1-зв.
- 28 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 340. - Спр. 49. - Арк. 2.
- 29 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 341. - Спр. 168. - Арк. 4.
- 30 *Краківський (Ягеллонський) університет засновано 1364 року. За правління Владислава Ягайла був реорганізований (у 1400 р.).*
- 31 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 339. - Спр. 56. - Арк. 1-2, 4, 7.
- 32 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 348. - Спр. 40. - Арк. 17.
- 33 Там само. - Арк. 18.
- 34 Там само. - Арк. 53.
- 35 Там само. - Арк. 54.
- 36 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 340. - Спр. 94. - Арк. 1-2.
- 37 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 341. - Спр. 65. - Арк. 1-3.
- 38 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 344. - Спр. 91. - Арк. 1-4.
- 39 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 348. - Спр. 40. - Арк. 1.
- 40 Там само. - Арк. 2-зв.-5-зв.
- 41 Там само. - Арк. 55.
- 42 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 465. - Спр. 5981. - Арк. 26-26-зв.
- 43 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 465. - Спр. 378. - Арк. 3.
- 44 Там само. - Арк. 1-2.
- 45 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 341. - Спр. 40. - Арк. 26.
- 46 Там само. - Арк. 31.
- 47 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 339. - Спр. 80. - Арк. 1-4.
- 48 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 342. - Спр. 52. - Арк. 7.
- 49 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 343. - Спр. 128. - Арк. 2-5.
- 50 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 344. - Спр. 42. - Арк. 6-6-зв., 8.
- 51 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 342. - Спр. 216. - Арк. 1-4.
- 52 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 346. - Спр. 40. - Арк. 15.
- 53 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 347. - Спр. 98. - Арк. 8-зв.
- 54 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 348. - Спр. 115. - Арк. 1, 7.
- 55 ДАК. - Ф. 16. - Спр. 17. - Арк. 1-4.
- 56 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 346. - Спр. 154. - Арк. 1-11; Оп. 465. - Спр. 5927. - Арк. 37.
- 57 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 465. - Спр. 5981. - Арк. 19.
- 58 ДАК. - Ф. 16. - Арк. 20-21.
- 59 ДАК. - Ф. 16. - Арк. 23.
- 60 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 349. - Спр. 79. - Арк. 1-1-зв.
- 61 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 465. - Спр. 5981. - Арк. 33.
- 62 ДАК. - Ф. 16. - Спр. 6052. - Арк. 23-25.
- 63 ДАК. - Ф. 16. - Арк. 20-21.
- 64 ДАК. - Ф. 16. - Арк. 18-19.
- 65 ДАК. - Ф. 16. - Спр. 6052. - Арк. 10-11.
- 66 ДАК. - Ф. 16. - Оп. 348. - Спр. 40. - Арк. 36, 38, 43-44.